

Türkçedeki Duygu Sözcüklerinin Psikodilbilimsel Açından İncelenmesi

A Psycholinguistic Investigation of Emotion Words in Turkish

Filiz MERGEN*

Öz

Psikodilbilim alanında, duyguların dil ile ifade edilmesini sağlayan duygu sözcükleri uzun süredir birçok çalışmanın konusu olmuştur. Duygulara işaret eden sözcüklerinin zihinsel işleyişini ele alan çalışmalarda bu tür sözcüklerin diğer sözcüklerden farklı olduğu, hatta kendi içlerinde bile sınıflandırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Buna göre, doğrudan duygulara işaret eden duygu sözcükleri ile, duyguları çağrıştıran duygu yüklü sözcüklerin arasında farklılıkların olduğu kabul edilmiştir. Bu farklılıkların Türkçede nasıl olduğunu hedefleyen bu çalışmada, ana dili Türkçe olan bireylerden bu iki tür sözcüğünün anlamı olmayan harf dizilerinden ayırt etmeleri istenmiştir. Bilgisayar ekranından sunulan bu uyarıların gerçek sözcük olup olmadığına karar vermeleri istenmiş ve bu görev esnasında tepki süreleri ve cevaplarının doğruluğu kaydedilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, her iki kategoride bulunan sözcüklerin arasında zamansal olarak farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Duygu sözcükleri daha önce farkedilirken, duygu yüklü sözcüklerin daha uzun sürede işlendiği görülmüştür. Ayrıca, sözcük türüne bağlı olmaksızın olumlu duyguları uyandıran ya da işaret eden tüm sözcüklerin olumsuz yüklü sözcüklerden daha hızlı işlendiği ortaya çıkmıştır. Aynı bulgu, gerçek sözcüklerin anlamsız harf dizilerinden ayırt edilmesinde de görülmüştür. Bu bulgular psikodilbilimsel prensipler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Duygu sözcükleri, duygu yüklü sözcükler, sözcüksel işleme, tepki süreleri, psikodilbilim

ABSTRACT

Emotion words, which are verbal expressions of emotions, have long been the subject of psycholinguistic studies. It was revealed that emotion words are different from neutral words and need to be classified accordingly, even within themselves. To put differently, it has been accepted that there are differences between emotion words that directly refer to emotions and emotion-laden words that are associated with emotions. In this study, it is aimed to reveal if Turkish emotion words differ based on this criterion. Native speakers of Turkish (N=39) were asked to distinguish these two types of words from letter strings which are potentially legitimate words, but lack conceptual associations (non-words). They were asked to decide whether the stimuli presented on a computer screen were real words or not. Their reaction times and accuracy of responses were recorded. The results revealed that there was a temporal difference between the words in both categories. While emotion words were processed faster than

*İzmir Ekonomi Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu,
Uygulamalı İngilizce Çevirmenlik Programı,
İzmir, Türkiye

ORCID: F.M. 0000-0002-9583-9153

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Filiz MERGEN,
İzmir Ekonomi Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu,
Uygulamalı İngilizce Çevirmenlik Programı,
İzmir, Türkiye
E-posta: filiz.mergen@ieu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 14.11.2024

Kabul/Accepted: 06.12.2024

Online Yayın/Published Online: 13.12.2024

Atıf/Citation: Mergen, F. (2024). A Psycholinguistic Investigation of Emotion Words in Turkish. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 42, 35-53.
<https://doi.org/10.26650/jol.2024.1585175>

emotion-laden words. In addition, it was shown that all words that indicate or elicit positive emotions, regardless of the type of word, were processed faster than negative words. The same result was also obtained in distinguishing real words from non-words. These findings were discussed with regard to psycholinguistic principles.

Keywords: Emotion words, emotion-laden words, word processing, response times, psycholinguistics

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Emotions are critical in our lives, and language is undoubtedly the most sophisticated means to convey them. Psycholinguistic studies investigating word recognition have long underestimated the role of emotion content of words, and considered emotion words as comparable to neutral words. Following Morton (1979, cited in Jared, Poh & Paivio, 2013), who suggested that concrete words have both verbal and visual associations while abstract words can only be labelled verbally, this line of research, then, categorized emotion words as abstract words. However, emotions' distinctive role have prompted researchers into examining them in verbal communication. It was Altarriba, Bauer and Benvenuto (1999) who first suggested that emotion words form a distinct category and should be classified separately. Later research both confirmed and strengthened this view, leading to the distinction even among emotion word category. Accordingly, it was argued that words in this category were different in terms of their conceptual associations such that some words directly refer to affective states such as sadness, happiness or anger (emotion words), while others (emotion-laden words) relate to emotions indirectly (Altarriba, 2006; Pavlenko, 2008). To put differently, the former labels emotions while the latter elicits emotions. Based on the idea of either direct or indirect reference to emotional states, it is argued in the literature that emotion words are more easily recognized than emotion-laden words. This is called *Mediated Account*, according to which, in the recognition of emotion-laden words, conceptual access comes first and is followed by access to affective meanings, leading to longer and more effortful processing, while in the recognition of emotion words, affective meanings are directly accessible, enabling faster recognition. In addition to the role of word types in the psycholinguistic aspects of word recognition literature, lexical features like valence (i.e. whether a word is positive or negative) and word advantage (i.e. whether a word is meaningful or not) have been a topic of interest. Extant literature investigating the former has firmly established that positive words have a processing advantage compared to negative words (*Positivity Effect*). Evolutionary perspective relates this privilege to our tendency to approach to positive stimuli and ward off negative stimuli to ensure the survival of the species, as the latter is taken as a threat to survival (Taylor, 1991; Estes & Adelman, 2008). Similarly, *Word Superiority Effect* is known as the ease and comfort with which one can discriminate meaningful words from non-words. This has been attributed to the availability of conceptual associations of real words, which non-words lack although they can be phonologically and orthographically legitimate words in a given language.

Method

The main focus of this study is to investigate the difference between the two types of words in Turkish. Following the literature, it was also aimed to disclose whether the two widely accepted phenomena, namely *Positivity Effect* and *Word Superiority Effect*, will be replicated in Turkish. To this end, thirty-nine participants were recruited to take part in a lexical decision task in which they were told to decide whether the word strings they were presented on the screen were real words or non-words. Based on the native speakers' categorization of Turkish words from a pool of 180 words, the stimuli used in the study consisted of a total of forty words categorized as emotion and emotion-laden words (20 positive and 20 negative). Also, forty non-words were formed by changing the letters of real words in Turkish. Following a trial session to familiarize the participants with the procedure, the stimuli were presented in two blocks. The data was analyzed by using 2 (emotion vs. emotion-laden words) x 2 (positive vs. negative) ANOVA for Repeated Measures.

Results and Discussion

The results were in line with those obtained in the literature. First, it was found that emotion words were processed significantly faster than emotion-laden words. This result can be explained by *Mediated Account*, which predicts longer response times due to indirect access to emotion-laden words. This view has found considerable support in the literature (Altarriba & Basnight-Brown, 2011; Kazanas & Altarriba, 2015, 2016; Liu et al., 2022; Wu et al., 2021a). Second, in line with the hypothesis of the current study and the relevant literature (Kousta, Vinson & Vigliocco, 2011), positive words in Turkish were processed faster than negative words. Considering our evolutionary background, the privileged status of positive emotions is an expected outcome. Finally, *Word Superiority Effect* was investigated, and it was found that real words were processed faster. These results confirm and extend the current results in the psycholinguistic literature and provide support from Turkish language.

Giriş

Duyguların evrimsel süreçte yaşam-kalım açısından önemli bir unsur oldukları, dış uyaranlara verdiğimiz tepkileri belirleyen, bu sayede hayatta kalma stratejilerini geliştirmemizi sağlayan önemli belirleyiciler oldukları bilinmektedir. Olumlu duygular hayatta kalma şansımızı arttırması açısından yaklaşmak istediğimiz, olumsuz duygular ise tehdit içermeleri sebebiyle kaçmak istediğimiz türden duygulardır. Ekman'ın (1992) duyguların en önemli göstergesi olan yüz ifadelerini incelediği çığır açan çalışmalardan sonra, insanoğlunun ayırt edici özelliği olan dil ile ilişkisi araştırmacıların ilgisini çekmiş, sinirbilim, psikoloji, felsefe, sosyoloji gibi birçok alanın temel konusu olmuştur. İnsanı diğer canlı türlerinden ayırt eden en önemli özelliği olan dil yetisi duyguların dışı vurumunu sağlayan en önemli araçlardan birisidir. Bu sebeple, disiplinler arası çalışmaların artmasıyla dilbilim alanında da duygu-dil ilişkisi daha dikkat çeker hale gelmiştir.

Dilin zihinsel arka planını araştıran psikodilbilim çalışmaları, sözcük algısının dil işleyişine önemli ölçüde ışık tuttuğu görüşünde hem fikir olmuşlardır (Seidenberg, 1995, s. 137). Bu görüşten hareketle, görsel sözcük algısı bu çalışmaların başlıca konusu olmuştur. Sözcük tanıma üzerine yapılan ilk çalışmalarda kullanılan sözcükler arasında herhangi bir ayırım yapılmamış, katılımcılara ayrı kategorilerde yer alabilecek sözcükler, aynıymış gibi sunulmuş sözcük algıları ele alınmıştır. Sözcüklerin zihinde dilsel öğeler aracılığıyla olduğu kadar görsel çağrışımlarıyla da kodlandığı (Morton, 1979, akt. Jared, Poh ve Paivio, 2013), somut sözcüklerin bu çağrışımlardan her iki yolu de kullanması açısından, erişimlerinin daha kolay olduğu fikrinin ortaya atılmasıyla, sözcüklerin somut ya da soyut olmasının sözcük algısında önemli bir ölçüt olduğu ortaya çıkmış, duygu sözcüklerinin de soyut sözcüklerle aynı kategoride ele alınmaya başlandığı görülmüştür (Bleasdale, 1987). Ancak, ilk olarak Altarriba, Bauer ve Benvenuto (1999), sözcüklerin somut, soyut olmalarının yanı sıra, duygu sözcükleri olarak da ayrıca ele alınması gerekliliğine dikkat çekmişler ve sözcükleri, soyut, somut ve duygu sözcükleri olarak üçe ayırmışlardır. Katılımcıların verilen sözcükleri somutluk, imgelenebilirlik (bir sözcükle ilgili diğer kavramları hatırlama kolaylığı) ve bağlamsal erişilebilirlik (bir sözcüğün, içinde kullanılabilirliği bağlamları hatırlama kolaylığı) açısından değerlendirdikleri bu öncü çalışmada, duygu sözcüklerinin o zamana kadar benzer olduğu düşünülen soyut sözcüklerden farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada katılımcıların, duygu sözcükleriyle ilgili çağrışımlarının da diğer sözcük türlerinden farklı olduğu görülmüştür. Bir başka çalışmada, Altarriba ve Bauer (2004) duygu sözcüklerinin somut ve soyut sözcüklerden daha iyi hatırlandığına dikkat çekmişlerdir. Hedef sözcükleri tanımlarını gerektiren anlamsal hazırlama (semantic priming) yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, yazarlar, duygu sözcüklerinin zihin temsilleri açısından diğer sözcük türlerinden farklı bir konumda olduğunu bildirmişlerdir. Bu çalışmada edinilen bulgular, duygu sözcüklerinin somutluk, imgelenebilirlik ve bağlamsal erişilebilirlik açısından somut ve soyut sözcüklerle aynı kategoride olmadığı göstermiş ve daha sonra yapılacak çalışmalara önemli ölçüde ışık tutmuştur. Bunları takip eden çalışmalarda edinilen bulgularla, duygulara işaret

eden sözcüklerin zihin temsilleri açısından, sadece somut kavramları tanımlayan sözcüklerden (masa, kalem, araba) değil, aynı kategoride anıldığı soyut sözcüklerden (sevgi, öfke, zaman) de farklı olduğu, dolayısıyla ayrı şekilde konumlandırılması gerektiği görüşü benimsenmeye başlamıştır.

Duygu ifade eden sözcüklerin, duygu yükü olmayan sözcüklerden (nötr) farklı işlendiği görüşü, literatürde ‘duygu etkisi’ olarak bilinmektedir. Edinilen veriler, bu türden sözcüklerin daha hızlı tanındığını (Kousta, Vinson ve Vigliocco, 2009) ve nöral tepkiler açısından farklılık gösterdiğini (Palazova, Mantwill, Sommer ve Schacht, 2011) ortaya çıkarmıştır. Genel olarak tüm duygu sözcüklerin ayrıcalıklı bir konumu olduğu görüşü kuvvetle desteklenmekle birlikte (Kousta, Vinson ve Vigliocco, 2009), sözcüklerin sadece duygu içeriği değil, aynı zamanda olumlu ya da olumsuz olmalarının da önemli bir faktör olduğu gündeme gelmiştir. Sözcüklerin değeri olarak bilinen bu özelliğin dikkate alınarak yapıldığı çalışmalarda ortaya çıkan ağırlıklı görüş, olumluluk ifade eden uyarıların işleme önceliği olduğunu göstermektedir. Bu bulgular sadece sözel değil (Kuchinke vd. 2005; Kissler ve Koesler, 2011), görsel uyarıların verildiği çalışmalarla da desteklenmiştir (Schacht ve Sommer, 2009). Bunun sebebi evrimsel arka planımız ile açıklanmaktadır. Buna göre, olumlu duyguların, güvenlik, mutluluk, refah gibi çağrışımlarının olduğu, türün devamını sağlamaları açısından bireylerin bu duygulara yönelme eğiliminde oldukları savunulmaktadır. Bu görüş, alanyazında *Olumluluk Etkisi* olarak bilinmektedir. Buna karşın, olumsuz duygular, bireyler için tehdit olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla, hemen farkedilmeli ve ayrıntılı olarak işlenmelidir. Bu işleme, dikkat sistemlerini meşgul ederek daha fazla zaman almaktadır (Taylor, 1991; Estes ve Edelman, 2008).

Psikodilbilim alanında daha sonra yapılan çalışmalara bakıldığında, nötr sözcüklerden farklı olarak, işleme önceliği olan duygu sözcüklerinin kendi içlerinde de ayrıca sınıflandırılması gerektiği görüşü ortaya atılmıştır (Altarriba, 2006; Pavlenko, 2008). Buna göre, bazı sözcüklerin doğrudan duygulara işaret ettiği ve duygu durumlara sebep olduğu (sevinç, kaygı, üzüntü), bazılarının ise (düşün, sınav, savaş) doğrudan herhangi bir duygunun deneyimlenmesine sebep olmadığı, ancak bu duyguları çağrıştırdığı bilinmektedir. Alanyazında, ilk grupta yer alan sözcüklerin *duygu sözcükleri* (emotion-label /emotion words), ikinci grupta yer alanların ise *duygu yüklü sözcükler* (emotion-laden) olarak adlandırıldığı görülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar, gerek bu türden sözcüklerin algısı gerek üretiminde katılımcıların tepki süreleri ve cevaplarının doğruluğu (Kazanas ve Altarriba, 2016) ve alınan beyin görüntüleri (Wu, Zhang ve Yuan, 2021a, b) açısından aralarında farklılıklar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, bunların ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Özellikle, bu tür sözcüklerin sözcüksel erişimin zihin temsillerini araştıran çalışmalarda kullanıldığı durumlarda, bu farklılıklar gözetilerek seçim yapılması önem arz etmektedir. Örneğin, katılımcıların, gerçek sözcükleri uydurma sözcüklerden ayırt etmelerinin istendiği çalışmalarda, bu türden sözcükleri işlemeleri sırasında kaydedilen tepki süreleri ya da cevaplarının doğruluğu değerlendirildiğinde, doğrudan duyguların oluşmasına sebep olan duygu sözcüklerine verilen tepki sürelerinin, duyguları

çağrıştıran duygu yüklü sözcüklerden daha kısa olduğu görülmüştür. Bu bulgu, ilk gruptaki sözcüklere erişimin ikinci gruptakilere göre daha hızlı gerçekleştiğinin göstergesi olarak yorumlanmıştır. Örneğin, *anlamsal hazırlama* (semantic priming) ve *sözcüksel karar verme* (lexical decision) olarak bilinen yöntemlerin kullanıldığı bir çalışmada, Kazanas ve Altarriba (2015), duygu sözcükleri ve duygu yüklü sözcüklere (hedef sözcük) anlamsal olarak benzer olan ve olmayan sözcüklerin (hazırlayıcı unsur) ekranda gösterilmesinin ardından, katılımcılardan, her iki gruptaki sözcükleri anlamı olmayan harf dizilerinden ayırt etmelerini istemişlerdir. Elde edilen bulgular, katılımcıların, duygu sözcüklerini anlamsız harf dizilerinden ayırt etmede, duygu yüklü sözcükleri ayırt etmelerine oranla daha hızlı olduklarını göstermiştir. Duygu sözcüklerinin hazırlama safhasında gösterildiği durumlarda karar vermeyi kolaylaştırıcı bir unsur olduğu görülmüştür. Aynı durum duygu yüklü sözcüklerin gösterilmesinden sonra tespit edilmemiştir. İki ayrı deneyin yer aldığı çalışmada tutarlı olarak aynı bulgular edinilmiştir. Bu sonuçlar, duygu sözcüklerinin anlamsal bellekte doğrudan kavramlarla eşleştirilerek kodlandığı, ancak duygu yüklü sözcüklerin kodlanmasının duygu sözcükleri aracılığıyla gerçekleştiği, bu sebeple işlemlenin zaman aldığı şeklinde yorumlanmıştır. *Aracılı İşleme* olarak bilinen bu görüş, Liu vd. (2022a) çalışmasında dikkat sistemleriyle ilişkilendirilerek destek bulmuştur. Yazarlar, bu çalışmada, özellikle olumlu duygu yüklü sözcüklerin işlemlenmesinde duygu sözcüklerine oranla daha kuvvetli beyin sinyalleri (EPN) kaydedildiğini bildirmişler, her iki görevde de elde edilen bu bulguyu, verilen uyarıların sebep olabileceği karmaşıklıkla ilişkilendirmişlerdir. Bir başka deyişle, duygu yüklü sözcüklerin, duygu sözcükleri gibi birebir kavramlara karşılık gelmediği, birden fazla duyguya işaret edebileceği, bunun da katılımcılar için bilişsel bir zorluk teşkil ettiği dile getirilmiştir. Kazanas ve Altarriba (2015), duygu sözcüklerinin kullanıldığı çalışmalarda bu farklılıkların dikkate alınması gerektiği vurgulamışlardır. Kazanas ve Altarriba (2016) ise, başka bir çalışmada anlamsal hazırlama ve sözcüksel karar verme yöntemlerini bir arada kullanmışlardır. Bu çalışmada, katılımcılardan duygu sözcükleri ve duygu yüklü sözcüklerini anlamı olmayan harf dizilerinden ayırt etmelerini istemişler, ancak uyarıların ekranda görülmesinden önce, katılımcıların her iki türden sözcüğü (duygu ve duygu yüklü) ve duygularla ilgili olmayan sözcükleri (nötr sözcükler) kısa süreli olarak görmelerini sağlamışlardır. Edinilen bulgular, duygu sözcüklerinin önceden gösterilmesi durumunda katılımcıların diğer duygu sözcüklerine daha hızlı cevap verdiğini, ancak duygu yüklü sözcüklerin önce verildiği durumlarda katılımcıların cevap verme hızında bir değişikliğe rastlanmadığını göstermiştir. Yazarlar bu bulguları, her iki sözcük türünün (duygu sözcükleri-duygu yüklü sözcükler) zihin temsilleri açısından farklı olduğu görüşünü desteklediğini bildirmişlerdir. Altarriba ve Basnight-Brown (2011), katılımcılardan her iki türden sözcüğü önce olumlu ya da olumsuz olmalarına göre sınıflandırmalarını, sonra da aynı sözcükleri farklı renklerde bilgisayar ekranında göstererek, bunları renklerine göre iki gruba ayırmalarını istemişlerdir. Bulgular, katılımcıların duygu sözcüklerinin gruplandırılmasında daha hızlı ve başarılı olduklarını göstermiştir. Bu bulgular ışığında, yazarlar, duygu yüklü sözcüklerin, duygu sözcükleri gibi doğrudan duygulara

ve onların sebep olduğu duygu durumlara işaret etmediği için, bu sözcüklere erişimin dolaylı yoldan gerçekleştiğini savunmuşlardır. Bu çalışmada ve alanyazında yapılan diğer çalışmalara dayanarak, duygu yüklü sözcüklerin sözcüklerin anlamsal karşılıklarına erişim, yarattıkları duygusal çağrışımlar aracılığıyla gerçekleştiğini, dolayısıyla işlemlenmeleri zamansal olarak daha uzun sürede gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Psikodilbilim alanında yapılan çalışmalarda, katılımcıların tepki süreleri ve doğru cevaplarına bakılarak elde edinilen verilerin yanı sıra, beyin sinyallerinin kaydedilmesiyle beyindeki dil faaliyetlerinin incelendiği elektrofizyolojik çalışmalarda da, bu iki sözcük türü arasında farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak, bu çalışmalardan bazılarında, duygu sözcüklerinin işlemlenme kolaylığı görüşüne zıt bulgular da mevcuttur. Tutarlı olmayan bu bulguların, çalışmalarda kullanılan metotlarla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Elektrofizyolojik çalışmalarda, kafatası üzerine yerleştirilen elektrotlar aracılığıyla, bireyin uyarılar karşısında verdiği tepkilerin, süre ve şiddet açısından tespit edilmesi mümkün olmaktadır. ERP (Olaya İlişkin Potansiyeller) olarak adlandırılan bu yöntemin kullanıldığı bu çalışmalar, duygu ve duygu yüklü sözcüklerin arasında zamansal ya da şiddet açısından farklılıklar olduğunu göstermiştir. Duygu sözcüklerinin daha hızlı işlemlendiği görüşünü destekleyen bir çalışmada, Zhang vd. (2017) bu iki türden sözcüğün farklı nöral temsilleri olduğunu, duygu sözcüklerinin duygu yüklü sözcüklerden daha kuvvetli aktivasyona sebep olduğunu savunmuşlardır. Bu çalışmada duygusal içerikli uyarıların işlemlenmesi sırasında kaydedilen P100, N170 ve LPC sinyallerinden, dikkat süreçleriyle ilişkilendirilen P100 hariç diğer sinyallerin sözcük türüne göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Wu, Zhang ve Yuan (2021b) ise, aynı yöntemin kullanıldığı çalışmada, Çincedeki duygu sözcükleri ve duygu yüklü sözcüklerini hazırlayıcı unsur olarak vermişler ve katılımcılardan, her iki durumda duygu yüklü sözcüklerinin değerliğine (olumlu-olumsuz olmaları) karar vermelerini araştırmışlardır. Beyin sinyallerine bakılarak yapılan değerlendirmede, duygu sözcüklerinin hazırlayıcı unsur olarak verildiği durumlarda, duygu yüklü sözcüklerin işlemlenmesinin daha kolay gerçekleştiği görülmüştür. Yazarlara göre, bu bulgu, duygu sözcüklerinin önceden verilmesi durumunda işlemlenmeyi kolaylaştırıcı bir rolü olduğunu göstermektedir. Ancak, duygu yüklü sözcükler hazırlayıcı unsur olarak verildiğinde, aynı kolaylaştırıcı etkinin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu esnada kaydedilen beyin sinyallerinin şiddeti, bu sözcüklerin işlemlenmesi sırasında bilişsel yükün arttığına işaret etmektedir. Ayrıca, tüm olumlu sözcüklerin hazırlayıcı unsur olarak kullanılmasının, duygu yüklü sözcüklerin işlemlenmesini kolaylaştırdığı, ancak olumsuz sözcüklerin hazırlayıcı unsur olarak sözcük işlemlenmede engelleyici olduğu ortaya çıkmıştır.

Buna karşın, elektrofizyolojik çalışmalardan bazılarında, duygu sözcüklerinin ayrıcalıklı bir konumda olmadığını gösteren bulgular da edinilmiştir. Örneğin, Liu, Fan, Tian, Li ve Feng (2022b), hem açık (sözcükleri değerliğine göre sınıflandırma) hem örtük (sözcüklerin hangi renkte yazıldığını söyleme-Stroop Testi) işlemlenmeyi gerektiren iki görevin verildiği çalışmalarında, iki sözcük türü arasında bir fark olup olmadığını araştırmışlardır. Bu çalışmada,

kullanılan göreve bağlı olarak, iki sözcük türü arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Örneğin, sınıflandırma görevinde olumlu duygu sözcükleri, olumlu duygu yüklü sözcüklerden daha hızlı işlenirken, olumsuz sözcükler için bunun tam tersi bir bulgu edinilmiştir. Ancak, Stroop testinde bu iki tür sözcük kategorisi değil, sadece sözcüklerin olumlu olup olmamaları belirleyici olmuştur. Alanyazındaki diğer birçok çalışmada elde edildiği gibi, olumlu sözcükler olumsuz sözcüklerden hızlı işlenmiştir. Yazarlar, edinilen çelişkili bulguları, çalışmada kullanılan görevlerden kaynaklanabileceğini savunmuşlardır. Wu, Zhang ve Yuan (2021a) ise, sadece duygu yüklü sözcüklerin anlamsal hazırlama yöntemiyle sunulduğu çalışmalarında, katılımcılardan duygu sözcükleri ve duygu yüklü sözcükleri değerliğine göre kategorize etmelerini istemişler, bu esnada beyin sinyallerini kaydetmişlerdir. Çalışmada hazırlayıcı unsur olarak kullanılan duygu yüklü sözcükler, aynı kategorideki diğer sözcüklerin işlenmesini kolaylaştırırken, duygu sözcüklerinden önce gösterilmeleri durumunda, bu sözcüklerin işlenme hızı üzerinde bir etki yapmamıştır. Bu bulgu, aynı türden sözcüklerin hazırlayıcı unsur ve hedef sözcük olarak kullanıldığı çalışmalarda dile getirilen “uyumluluk etkisi” olarak da değerlendirilebilir. Ancak, bu çalışmada, duygu yüklü sözcüklerin, aynı türden sözcüklerin işlenmesini kolaylaştırmış olmasına rağmen, alınan beyin sinyallerinin şiddeti, bu sözcüklerin işlenmesinin daha zor olduğu düşüncesini kuvvetlendirmiştir. Yazarlara göre, bu bulgunun *Aracılı İşleme* görüşüne destek verdiği savunulmuştur. Bir başka deyişle, duygu yüklü sözcüklerin algısının duygu sözcükleri vasıtasıyla gerçekleştiği, ancak bunun tam tersini söylemenin mümkün olmadığı dile getirilmiştir.

Sözcüksel işlemlenin psikodilbilimsel arka planına bakıldığında, duygu etkisinin yanı sıra, bir sözcüğün kullanım sıklığı (Barber ve Kutas, 2007), sözcüksel erişimi kolaylaştıran önemli ölçütler arasında olduğu bilinmektedir. Yapılan çalışmalar, sık kullanılan sözcüklerin daha az sıklıkta kullanılanlara göre daha hızlı ve doğru tanındığına işaret etmektedir. Bu durum, alanyazında ortaya atılan sözcük tanıma modellerinin prensipleriyle açıklanmaktadır. Buna göre, sözcüklerin fiziksel özelliklerinin tanınmasıyla başlayan sözcük tanıma süreci, benzerlik gösteren birçok sözcüğün aynı anda seçilmeye hazır konuma geldiği bir yarışa benzetilmektedir. Bu yarışta sıklıkla kullanılan sözcüklerin tanınma olasılığı daha yüksektir (Balota, Yap ve Cortese, 2006). Türkçede sözcük sıklığı üzerine yapılan çalışmalardan önemli bir kısmı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği kitaplarda kullanılan sözcüklerin araştırılması üzerine yoğunlaşmış, elde edilen verilerin, dil eğitimi sürecinde ne ölçüde yarar sağlayacağı üzerine odaklanmıştır (Göçen, Şen ve Fidan, 2020). Bunun yanı sıra, Göz tarafından (2003) hazırlanan Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü, önemli bir katkı sunmuştur. Bu görüşten hareketle, bu çalışmada kullanılan sözcükler kullanım sıklığı açısından eşitlenmiştir.

Kullanım sıklığının yanı sıra, sözcüklerin gerçek bir anlamı olup olmadığı da sözcük tanıma sürecinde önemli bir ölçüttür (Kuchinke vd., 2005). Coltheart ve arkadaşlarının (2001) *İki yollu ve Aşamalı* sözcük tanıma modeline göre, sözcükler iki ayrı şekilde tanınır. Bunlardan ilki, *sözcüksel yol* olarak adlandırılır ve doğrudan sözcüklerin anlamına erişimi öngörür. Özellikle

sık kullanılan sözcüklerin tanınması bu şekilde gerçekleşir. Bir diğer yol ise, *sözcüksel olmayan yoldur*. Bu yol, görsel bilginin (harfler), sesbilgisel karşılıkları ile eşleştirilmesi ve bunu takip eden aşamaların olduğu aşamalı bir süreçtir. Nispeten az kullanılan ya da hiç bir kavramsal karşılığı olmayan harf dizilerini (uydurma sözcükler) tanımak için bu yol izlenmektedir. Zamansal olarak karşılaştırıldığında, ilk yoldan daha uzun sürmektedir. Çalışmalarda sıklıkla dile getirildiği üzere, anlamsız harf dizilerinin tanınmasını gerektiren görevlerde katılımcıların daha uzun süreye ihtiyaç duymalarının sebebi budur. Ayrıca, bu tür sözcüklerin hem yazım hem sesletim açısından gerçek sözcüklere benzemesinin, çalışmalarda yer alan katılımcıların, bu sözcükleri gerçek birer sözcük olduğunu düşünmelerine, ancak daha sonra bu kararlarından vazgeçmelerine sebep olmakta, bunun da zamansal anlamda bir kayba yol açtığı düşünülmektedir. Alanyazında, hem duygu sözcükleri (Kuchinke vd., 2005) hem de nötr sözcüklerin (Nemrodov vd., 2011) anlamsız harf dizileriyle karşılaştırıldığı çalışmalar bu görüşü desteklemektedir.

Türkçede duygu sözcüklerinin psikodilbilimsel açıdan ele alınmasını konu eden yayımlar sayıca azdır. Dolayısıyla, gerek dilbilim, gerekse Türkçe sözcüklerin kullanıldığı deneysel çalışmalarda (psikoloji, psikiyatri, nöroloji) uyaranların Türkçenin dil kurallarına uygun olmasının yanı sıra, psikodilbilim alanında sıklıkla başvurulan sözcüksel özelliklerinin de Türkçenin ve Türkçeyi ana dili olarak konuşan bireylerin kullanımına uygun olması önem taşımaktadır. Sözü edilen bu alanlarda yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak, İngilizceden yapılan çevirilerle ilerlemektedir. Ancak, duygu sözcüklerini kültürel farklılıklardan önemli ölçüde etkilendiği (Jackson vd., 2019; Mergen, 2023) düşünüldüğünde, Türkçeye özgü çalışmalarda, bu farklılıkların göz önüne alınması kaçınılmaz olmuştur.

Çalışmanın temel sorusu, Türkçede doğrudan duygulara işaret eden *duygu sözcükleri* ile duygularla ilişkili olan veya duyguları çağrıştıran *duygu yüklü sözcükler* arasında işleme hızı açısından bir farklılık olup olmadığıdır. Alanyazında, ilk gruptaki sözcüklerin işleme açısından öncelikli olduğu görüşünden hareketle, Türkçedeki duygu sözcüklerinin, duygu yüklü sözcüklerden daha hızlı işleneceği varsayılmaktadır. Alanyazında ele alınan bir başka konu da *Olumluluk Etkisi* (Taylor, 1991) olarak bilinen varsayımdır. Buna göre, olumlu sözcüklerin olumsuz sözcüklerden daha hızlı işlenmektedir. Bu görüşe Türkçe sözcüklerden de örnek vermek amacıyla, tüm gerçek sözcüklerin işlenmesinde değerlik açısından farklı olup olmadığı ele alınmıştır. Bu çalışmada da, alanyazında elde edilenlere benzer bulgular edinileceği varsayılmaktadır. Son olarak, yine alanyazında bir çok dilde yapılan araştırmalar, gerçek anlamı olan sözcüklerin anlamsız harf dizilerinden daha çabuk işlendiğini ortaya çıkarmıştır. *Sözcük Olma Üstünlüğü* (Nemrodov vd., 2011) olarak bilinen bu görüşün, Türkçedeki gerçek ve uydurma sözcükler kullanılarak desteklenmesi hedeflenmiştir. Bunu ortaya çıkarmak üzere, tüm gerçek sözcükler anlamsız harf dizileri ile karşılaştırılmıştır. Bulguların, alanyazında kanıtlanan Sözcük Olma Üstünlüğü görüşünü destekleyeceği varsayılmaktadır. Bu sayede, psikolinguistik alanyazına Türkçe açısından katkı sağlaması beklenmektedir.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmaya İzmir’de özel bir üniversitede öğrenim gören 20-55 yaş aralığındaki öğrenciler, akademik ve idari personel (N= 39, K= 22, E=17) katılmıştır. Gönüllülük esasına göre gerçekleştirilen çalışmada katılımcılara herhangi bir ücret veya not verilmemiştir. Bu çalışma için toplam katılımcı sayısı G-Power v3.1.9.7 aracı kullanılarak belirlenmiştir. Buna göre, sözcüklerin tespit edilmesinde katılımcıların tepki sürelerinin bağımlı değişken olarak belirlenmiş, 0,25’lik bir etki büyüklüğü, %5’lik bir alfa hata oranı ve %95’lik bir güç baz alınarak yapılan hesaplamada en az 31 katılımcıya ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır (Kang, 2021). Bu analize göre, bu çalışmada yer alan katılımcı sayısı istatistiksel olarak yeterlidir.

Uygulama

Çalışmada psikodilbilim alanında sıklıkla başvurulan bir yöntem olan *Sözcüksel Karar Verme Yöntemi* kullanılmıştır. Bu yöntemde, katılımcıların gerçek birer anlamı olan sözcükleri, herhangi bir anlamı olmayan harf dizilerinden ayırt etmeleri istenmektedir. Bu çalışmada anlamlı sözcükler, duygu sözcükleri ve duygu yüklü sözcüklerdir. Bu gruptaki sözcükler olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılmıştır. Hem duygu sözcüklerinden hem de duygu yüklü sözcüklerden eşit sayıda olumlu ve olumsuz sözcük seçilmiştir. Uyarın setinin hazırlanmasında *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğünden* (Göz, 2019) 180 adet sözcük seçilmiştir. Bu sözcükler Türkçenin anadili konuşucuları (N=46) tarafından duygu sözcükleri (doğrudan duygulara işaret eden sözcükler) ve duygu yüklü sözcükler (kendileri duygulara sebep olmayan ancak dolaylı olarak duyguları çağrıştıran sözcükler) olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmanın sonucunda her iki türden olumlu ve olumsuz olmak üzere seçilen gerçek sözcüklerin toplam sayısı 40’dır. Göz’ün (2019) bildirdiği kullanım sıklığına göre yapılan karşılaştırmaya göre, her iki grupta yer alan sözcüklerin kullanım sıklığı arasında istatistiksel bir fark bulunmamıştır ($t(37) = .277, p = .783$). Anlamlı sözcükler ile aynı sayıda anlamsız harf dizileri (uydurma sözcükler) kullanılmıştır. Bu sözcükler Türkçede anlamı olan sözcüklerin harfleri değiştirilerek oluşturulmuştur. Türk Dil Kurumunun sitesinden herhangi bir anlamı olmadığı tespit edilen sözcükler yazım ve sesletim açısından Türkçe sözcük olabilecek türden sözcüklerdir. Uygulamada kullanılan sözcükler Ek 1.’de bulunmaktadır.

Uygulamaya geçmeden önce, katılımcıların içeriğe aşinalık kazanmaları açısından her bir gerçek sözcük kategorisinden ikişer (olumlu-olumsuz), uydurma sözcüklerden de sekiz sözcüğün olduğu bir deneme yapılmış, bu aşamada toplanan veri analiz dışında bırakılmıştır. Araştırmacı tarafından açıklama yapılarak katılımcıların beklenen görevi tam olarak anlamaları sağlanmıştır. Daha sonra uygulamaya geçilmiştir. Her uygulamada sessiz bir ortamda tek bir katılımcı bulunmuştur. Yaklaşık 50 cm uzakta bulunan bir bilgisayar karşısında oturan katılımcılar, klavye üzerinde belirlenen tuşlara basarak görevi tamamlamışlardır. Katılımcılardan sözcüklerin gerçek sözcükler olup olmadığına dair karar vermeleri ve bunu klavye üzerinde belirlenen tuşlara (1= gerçek sözcük, 2= uydurma sözcük) basarak göstermeleri söylenmiştir. Sözlü açıklamaların yanı sıra, katılımcılardan bilgisayar ekranında gösterilen yönergeyi

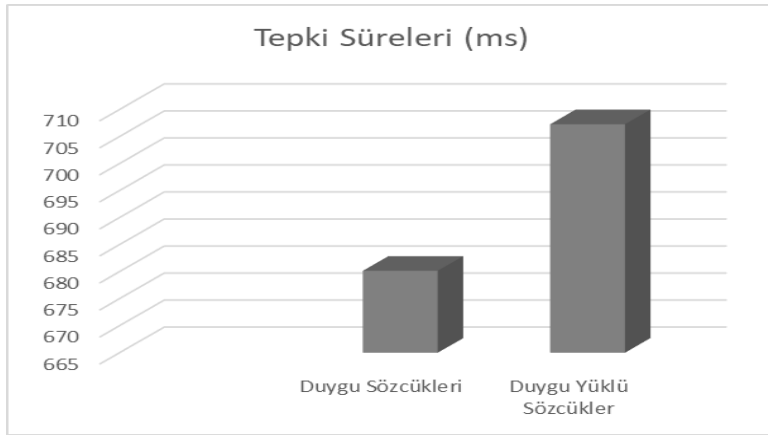
okumaları istenmiştir. İki blok halinde gerçekleştirilen uygulamada bloklar arasında katılımcının uygun gördüğü uzunlukta bir ara verilmiş, daha sonra devam edilmiştir. Uyarılar bilgisayar ekranından rastgele bir düzen içinde halinde gösterilmiştir.

Uyaran sunumu SuperLab program ile yapılmış ve bu sayede katılımcıların tepki süreleri ve cevaplarının doğruluğu kaydedilmiştir. Çalışma için, araştırmacının mensubu olduğu üniversiteden Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Bulgular

Tüm katılımcılardan 5889 veri toplanmıştır. Yanlış cevap sayısı çok az olduğundan ($N=127$), cevapların doğruluk oranları istatistiksel analizin kapsamı dışında bırakılmıştır. Her bir katılımcı tüm sözcükleri 2'şer kez görmüştür. Katılımcı bazında her bir sözcüğe verilen tepki sürelerinin ortalaması alınarak veri girişi gerçekleştirilmiştir. Verinin normal dağılım göstermesi sebebiyle (tüm p değerleri $> .50$), 2 (sözcük türü; duygu sözcükleri, duygu yüklü sözcükler) x 2 (değerlik; olumlu, olumsuz) deseni ile Tekrarlı Ölçümler ANOVA testi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular, alanyazında farklı dillerde yapılan çalışmalarda edinilen bulgularla örtüşmektedir. Buna göre, duygu sözcüklerinin anlamsız harf dizilerinden ayırt edilmesi ($M=680.16$ ms, $SE=10.02$), duygu yüklü sözcüklerin ($M=707.27$ ms, $SE=10.44$) anlamsız harf dizilerinden ayırt edilmesinden daha hızlı gerçekleşmiştir. İki sözcük türüne ilişkin tepki süreleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F_{1,38} = 21.89$, $\eta^2 = .365$, $p < .001$).

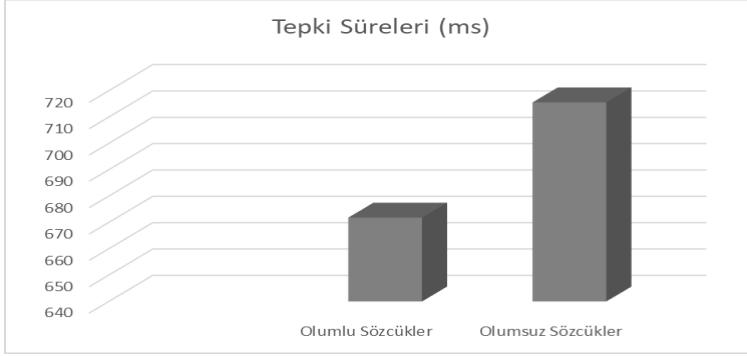

Şekil 1. Duygu Sözcükleri ve Duygu Yüklü Sözcüklerin Tepki Süreleri

Şekil 1'e göre, duygu sözcüklerinin anlamsız harf dizilerinden ayırt edilmesi, duygu yüklü sözcüklerin ayırt edilmesinden daha hızlı gerçekleşmiştir.

Bir diğer bulgu da, alanyazında sıklıkla dile getirilen olumlu sözcüklerin işleme önceliğidir. Buna göre her iki sözcük türünde de olumlu sözcüklerin, olumsuz sözcüklerden daha

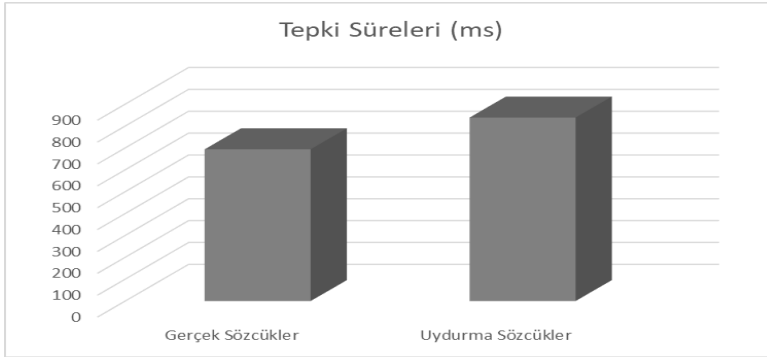
hızlı işlemlendiği görülmektedir, ($F_{1,38} = 52.16, \eta^2 = .579, p < .001$). Bir başka deyişle, sözcük türü ve değerlik arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, ($F_{1,38} = .096, \eta^2 = .003, p = .758$).

Şekil 2. Olumlu ve Olumsuz Sözcüklerin Tepki Süreleri

Şekil 2, tüm olumlu ve olumsuz sözcükler arasındaki tepki sürelerini göstermektedir. Buna göre, olumlu sözcüklerin anlamsız harf dizilerinden ayırt edilmesi olumsuz sözcüklere göre daha hızlı gerçekleşmiştir.

Son olarak, tüm sözcüklerin tepki süreleri uydurma sözcüklerle karşılaştırılmıştır. Bağımlı gruplar *t*-testi kullanılarak yapılan analiz sonucunda, alanyazında edinilen bulgulara paralel olarak, Türkçedeki gerçek bir anlamı olan sözcüklerin ($M = 693.72, SD = 61.27$), anlamsız harf dizilerinden ($M = 838.92 \text{ ms}, SD = 148.77$) daha hızlı işlemlendiği ortaya çıkmıştır, ($t(38) = 7.97, p < .001$).

Şekil 3. Gerçek ve Uydurma Sözcüklerin Tepki Süreleri

Şekil 3'e göre, Türkçede anlamı olan gerçek sözcükler anlamsız harf dizilerinden (uydurma sözcükler) daha hızlı tanınmıştır.

Tartışma

Çalışmanın temel sorusu, alanyazında duygularla doğrudan ilişkili sözcükler (duygu sözcükleri) ile duygularla doğrudan bir ilişkisi olmayan, ancak onları çağrıştıran sözcükler (duygu yüklü sözcükler) arasında görülen farklılıkların Türkçe sözcükler için de geçerli olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Elde edilen bulgular, hem çalışmanın varsayımları, hem de alanyazında benzer çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir.

Çalışmanın çıkış noktası olan duygu sözcükleri ve duygu yüklü sözcükler arasındaki farklılıkların ortaya çıkarılmasıdır. Edinilen bulgulara göre, doğrudan duygulara işaret eden sözcükler olarak tanımlanan *duygu sözcükleri* (güven, coşku, korku, nefret), duygularla ilişkili ya da onları çağrıştıran sözcükler olarak tanımlanan *duygu yüklü sözcüklerden* (düğün, başarı, mezar, borç) daha hızlı işlenmiştir. Bu bulgu, alanyazında bir çok çalışmada da dile getirilmiştir. Örneğin, Kazanas ve Altarriba (2015), iki ayrı deneyin yapıldığı çalışmalarında, her iki durumda da duygu sözcüklerine verilen tepki sürelerinin duygu yüklü sözcüklere kıyasla daha kısa olduğunu bildirmişlerdir. Alanyazında *Aracılı İşleme* varsayımıyla açıklanan bu bulguyu destekleyen bir başka çalışmada ise, Kazanas ve Altarriba (2016), iki türden sözcüğü hazırlayıcı unsur olarak vermiş ve katılımcıların bunları arkasından gösterilen duygu sözcüklerini ve duygu yüklü sözcükleri anlamsız harf dizilerinden ayırt etmelerini istemişlerdir. Edinilen bulgular, duygu sözcüklerinin hem hazırlayıcı unsur olarak verildiği durumlarda tepki sürelerinin kısa olduğunu, hem de bu sözcüklerin anlamsız harf dizilerinden ayırt edilmesinin duygu yüklü sözcüklere kıyasla daha hızlı gerçekleştiğini bildirmişlerdir. Benzer bir bulgu, Altarriba ve Basnight-Brown'ın (2011) çalışmasında edinilmiştir. Yazarlar, duygu sözcüklerinin değerliğine (olumlu ya da olumsuz olma) göre sınıflandırılmasını gerektiren görevde, katılımcıların duygu sözcüklerini sınıflandırmada, duygu yüklü sözcüklere nispeten daha başarılı olduklarını bildirmişlerdir. Yazarlara göre bu bulgu, ilk gruptaki sözcüklerin zihinsel sözlükçede doğrudan kavramsal karşılıklarının olması, ikinci gruptaki sözcüklerin ise dolaylı bir işleme gerektirdiği şeklinde yorumlanmıştır. Duygu sözcüklerinin işleme önceliği görüşüne destek olarak, Basnight-Brown ve Altarriba (2018), duygu sözcüklerini “zihinsel durumların adı” olarak nitelemiş ve bu özellikleri sayesinde, bu sözcüklerin daha kolay erişilebilir ve hatırlanabilir olduğunu savunmuşlardır.

Alanyazında duyguların, birçok temel özellikleri dile getirilmiştir (Ekman, 1992). Erken yaşta edinilmeleri (Basnight-Brown ve Altarriba, 2018) ve öznel deneyimler olmaları (LeDoux, 2000) bu sözcüklerin ön plana çıkan özellikleri arasındadır. Bu özellikler, doğrudan duygulara işaret eden sözcüklerin zihinsel temsilleri açısından daha zengin içerikli olduklarını düşündürmektedir. Bu yönüyle, duygu sözcüklerinin daha kolay zihinsel çağrışımlar yapmamıza elverişli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bu türden sözcüklere erişim, birden fazla farklı senaryoyu çağrıştıran, ve bu sebepten işlenmesi zaman alan duygu yüklü sözcüklerden daha hızlı gerçekleşmektedir. Benzer şekilde, zihinsel sözlükçeye erişimi açıklayan bu modellere göre, sözcüklerin fiziksel özelliklerinin tanınmasıyla başlayan sözcük tanıma süreci, benzerlik gösteren birçok kelimenin

aynı anda seçilmeye hazır konuma geldiği bir yarışa benzetilmektedir. Bunların arasından uygun olanın seçilimiyle sözcük tanıma süreci son bulur (Balota, Yap ve Cortese, 2006). Bu açıdan bakıldığında, duygu yüklü sözcüklerin, duygusal içerikli olay, olgu, durum ve kişilere işaret etmeleri açısından birçok çağrışımı vardır. Dolayısıyla, bu yarışta en uygun adayın, sayıca daha fazla alternatif arasından seçilmesi gerekmektedir. Sözcüksel erişim sürecinde bu çağrışımlar arasında en uygun seçeneğin bulunmasının zaman alması sebebiyle, bu türden sözcüklerin gecikmeli olarak işlenmesi beklenen bir sonuçtur.

Duygu sözcüklerini ve duygu yüklü sözcükleri, tepki süreleri ve doğruluk oranlarına göre karşılaştıran çalışmaların yanı sıra, daha objektif olduğu düşünülen nörofizyolojik çalışmalar da bu görüşe destek vermektedir. Örneğin, Zhang vd. (2017), bu türden bir çalışmada, N170 olarak adlandırılan sinyalin, duygu sözcükleri için daha kuvvetli olduğunu bildirmişlerdir. Yazarlar bu bulguya göre bu tür sözcüklerin beyinde daha önce tespit edildiği ve daha fazla aktivasyona sebep olduğu şeklinde yorumlamışlardır. Wu, Zhang ve Yuan (2021a, b) ise, duygu sözcüklerinin hazırlayıcı unsur olarak verilmesinin işlemeyi kolaylaştırıcı bir faktör olduğunu dile getirmişlerdir.

Çalışmada elde edilen bir başka bulgu, olumlu ve olumsuz sözcükler arasındaki işleme hızı açısından görülen farklılıklardır. Sözcük türü fark etmeksizin olumlu sözcükleri anlamsız harf dizilerinden ayırt etme hızının, olumsuz sözcükleri ayırt etme hızından daha kısa olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle sözcüklerin değeri, farklı sözcük türü olmalarından daha belirleyici bir ölçüt olmuştur. Bu bulgu, alanyazında olumlu duyguların işleme önceliğini vurgulayan *Olumluluk Etkisi* görüşünü desteklemektedir (Kuchinke vd., 2005; Kissler ve Koessler, 2011; Schacht ve Sommer, 2009). Buna karşın, olumsuz duyguların tehdit olabilecek davranışlara sebep olduğu, dolayısıyla hızlı tespit edilmelerine rağmen, ayrıntılı bir bilişsel işleme gerektiği dile getirilmiştir (Estes ve Adelman, 2008). Sözü edilen bu işleme deneysel çalışmalarda uzun tepki süreleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu görüşe destek olarak, Kuchinke vd. (2005), sözcüksel karar verme yöntemini kullandıkları çalışmalarında olumlu sözcüklerin olumsuz sözcüklerden daha hızlı işlendiğini bildirmişlerdir. Kissler ve Koessler (2011) ise olumlu ve olumsuz içerikli resimlerin hazırlayıcı unsur olarak verildiği çalışmalarında, katılımcılardan olumlu ve olumsuz gerçek sözcükleri anlamsız harf dizilerinden ayırt etmelerini istemişlerdir. Bulgulara göre, olumlu resimlerin gösterilmesini takip eden aşamada gerçek sözcüklerin uydurma sözcüklerden daha hızlı ayırt edildiği görülmüştür. Olumlu resimlerin arkasından olumlu sözcüklerin verildiği durumlarda ise tepki süreleri daha da kısalmıştır. Yazarlar bu bulguları olumlu duygu içerikli uyaranların dil işlemeyi hızlandırdığı şeklinde yorumlamışlardır. Sözü edilen bu çalışmalarda kullanılan sözcükler arasında duygu sözcüğü ve duygu yüklü sözcük ayrımı yapılmamış, her iki sözcük türü de duygu sözcüğü olarak sınıflandırılmıştır. Ancak, daha sonra duygu içerikli uyaranlar arasında bu fark gözetilerek yapılan çalışmalarda da olumlu sözcüklerin işleme önceliği tekrar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Kazanas ve Altarriba (2016) duygu ve duygu yüklü sözcüklerin

iki ayrı grupta sınıflandırıldığı çalışmalarında, her iki gruptaki sözcükte bulunan olumluluk etkisinden bahsetmişlerdir. Wu, Zhang ve Yuan (2021a,b) ise, beyin sinyallerinin kaydedildiği çalışmalarda, olumlu duygu sözcükleri ve duygu yüklü sözcüklerin her ikisinin de hazırlayıcı unsur olarak verildiği durumlarda, sözcüksel işlemlemeyi kolaylaştırdığını bildirmişlerdir.

Son olarak, psikodilbilim alanında bir çok farklı dilde sözcüksel erişimi ele alan çalışmalarda, gerçek sözcüklere erişimin anlamsız harf dizilerine kıyasla daha hızlı gerçekleştiği görüşü benimsenmiştir. *Sözcük Olma Etkisi* olarak bilinen bu görüşe Türkçe sözcükler açısından bir katkı sağlamak amacıyla, gerçek anlamı olan tüm sözcüklerin tepki süreleri, anlamsız harf dizilerinin tepki süreleriyle karşılaştırılmıştır. Alanyazında edinilen bulguları ve çalışmanın varsayımını destekleyen bulgular edinilmiş, Türkçedeki anlamsız harf dizilerinin tanınmasının, anlamı olan gerçek sözcüklerden daha yavaş gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. Gerçek sözcüklerin anlamsız harf dizilerinden ayırt edilmesini gerektiren görevlerin verildiği farklı dillerde yapılan birçok çalışmada tutarlı olarak bu bulgu edinilmiştir. Bu çalışmadaki bulgular da, psikodilbilim alanyazında öne sürülen sözcük tanıma modellerinden *İki Yollu ve Aşamalı Model* (Coltheart vd., 2001) varsayımlarını doğrularak, Türkçede anlamı olmayan harf dizilerinin işlenmesinin daha uzun zaman aldığı göstermiştir. Nemrodov vd. (2011) ise, çalışmalarda yer alan katılımcıların anlamsız harf dizilerinin tanıma zorluk çekmelerinin sebebini şu şekilde açıklamışlardır: Anlamsız harf dizileri potansiyel olarak bir dildeki yazım ve sesletim kurallarına uygun olarak oluşturulmuştur. Bu yönleriyle bu sözcükler, katılımcılar tarafından gerçek bir sözcük gibi algılanmakta, ancak kavramsal anlamlı birer karşılıkları bulunamayınca tercihlerinde değişikliğe sebep olmaktadır. Bilişel bir yük olarak değerlendirilen (Kuchinke vd., 2005) bu değişiklik ya zamansal gecikmeye sebep olmakta, ya da yanlış tercih olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada da, anlamı olan gerçek sözcüklerin tepki süreleri, uydurma sözcüklerle karşılaştırılmış ve alanyazında diğer dillerde yapılan çalışmaları destekleyen bulgular edinilmiştir. Çalışmada edinilen bulgular, Türkçede bu türden kısıtlı sayıdaki çalışmaya (Mergen ve Kuruoğlu, 2019; 2020) destek vermesi açısından önemlidir.

Sonuç

Bu çalışmada, alanyazında farklı dillerde duygu sözcükleri üzerine yapılan çalışmalara benzer olarak, Türkçedeki duygu sözcükleri psikodilbilimsel bir yaklaşımla ele alınmıştır. Türkçede zihinsel sözlükçeye erişim ve sözcüksel işleme çalışmanın başlıca odak noktasını oluşturmakta, bu haliyle Türk dilbilimine farklı bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir. Edinilen bulgular, alanyazında yapılan çalışmalarla örtüşmektedir. İlk olarak, çalışmanın ilk varsayımı desteklenmiştir. Buna göre, doğrudan duygulara işaret eden *duygu sözcüklerine* erişimin, bu tür sözcüklerin doğrudan duygulara işaret etmeleri sebebiyle, duyguları dolaylı yoldan çağrıştıran *duygu yüklü sözcüklere* kıyasla daha hızlı gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, alanyazında sıklıkla vurgulanan *Olumluluk Etkisi* ve *Sözcük Olma Üstünlüğü* görüşlerinin Türkçe için de geçerli olacağı varsayılmıştır. Her iki varsayım da çalışmanın bulgularıyla

örtüşmektedir. Olumlu sözcükler, olumsuz sözcüklere göre daha hızlı işlemlenmişlerdir. Benzer şekilde, değerlik ve sözcük türü farketmeksizin tüm sözcükler anlamsız harf dizilerinden daha hızlı işlemlenmişlerdir. Bu çalışmada kullanılan yöntem, dilsel uyarılar (sözcük seti) ve edinilen bulguların ileride yapılacak çalışmalara ilham vermesi hedeflenirken, bir takım kısıtlılıkların da olduğu kabul edilmelidir. Örneğin, bu çalışmada kadın-erkek sayısı eşit değildir. İleride yapılacak çalışmalar, cinsiyetin Türkçede dil işlemlemedeki rolüne odaklanabilirler. Katılımcı sayısı istatistiksel olarak yeterli olmakla birlikte, edinilen bulguların, beyin görüntüleme ve elektrofizyolojik testler gibi daha nesnel yöntemlerle desteklenmesi ileride yapılacak çalışmaların konusu olabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça / References

- Altarriba, J. (2006). Cognitive approaches to the study of emotion-laden and emotion words in monolingual and bilingual memory. *Bilingual Education and Bilingualism*, 56, 232–256.
- Altarriba, J., Bauer, L. M., & Benvenuto, C. (1999). Concreteness, context-availability, and imageability ratings and word associations for abstract, concrete, and emotion words. *Behavior Research Methods, Instruments, and Computers*, 31, 578–602.
- Altarriba, J., & Bauer, L. M. (2004). The distinctiveness of emotion concepts: A comparison between emotion, abstract, and concrete words. *American Journal of Psychology*, 117, 389–410.
- Altarriba, J., & Basnight-Brown, D. M. (2011). The representation of emotion vs. emotion-laden words in English and Spanish in the Affective Simon Task. *International Journal of Bilingualism*, 15(3), 310–328.
- Balota, D. A., Yap, M. J. & Cortese, M. J. (2006). Visual word recognition: the journey from features to meaning (a travel update). Traxler, M. J. ve Gernsbacher, M. A. (Ed). *Handbook of Psycholinguistics*. Academic Press: A.B.D.
- Barber, H. A. & Kutas, M. (2007). Interplay between computational models and cognitive electrophysiology in visual word recognition. *Brain Research Reviews*, 53(1), 98-123.
- Basnight-Brown, D.M. & Altarriba, J. (2018). The Influence of Emotion and Culture on Language Representation and Processing. *Advances in Culturally-Aware Intelligent Systems and in Cross-Cultural Psychological Studies* içinde. C. Faucher (ed.) (ss. 415-432). Springer International Publishing: A.B.D.
- Bleasdale, F. A. (1987). Concreteness-dependent associative priming: Separate lexical organization for concrete and abstract words. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 13, 582–594.
- Coltheart, M., Rastle, K., Perry, C., Langdon, R. & Ziegler, J. (2001). DRC: a dual route cascaded model of visual word recognition and reading and reading aloud. *Psychological Review*, 108(1), 204-256.
- Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. *Cognition and Emotion*, 6(3-4), 169-200.

- Estes, Z. & Adelman, J. S. (2008). Automatic vigilance for negative words in lexical decision and naming: Comment on Larsen, Mercer ve Balota. *Emotion*, 8(4), 441-444.
- Göçen, G., Şen, B. & Duman FD. (2020). Yabancılar için Türkçe okuma kitaplarındaki isim soylu kelimelerin kullanm sıklığı. *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 21, 46-73.
- Göz, İ. (2019). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu: Ankara.
- Jackson J.C., Watts J., Henry T.R., List J.M., Forkel R., Mucha P.J., Greenhill S.J., Gray R.D. & Lindquist K.A. (2019). Emotion semantics show both cultural variation and universal structure. *Science*, 366 (6472), 1517-1522.
- Jared, D., Poh, R. P. Y. & Paivio, A. (2013). L1 and L2 picture-naming in Mandarin-English bilinguals: A test of bilingual dual coding theory. *Bilingualism: Language and Cognition*, 16(2), 383-396.
- Kang H. (2021). Sample size determination and power analysis using the G*Power software. *Journal of Educational Evaluation for Health Professionals*, 8(17), 1-12.
- Kazanas, S.A. & Altarriba, J. (2015). The Automatic Activation of Emotion and Emotion-Laden Words: Evidence from a Masked and Unmasked Priming Paradigm. *The American Journal of Psychology*, 128(3), 323-336
- Kazanas, S., & Altarriba, J. (2016). Emotion word type and affective valence priming at a long stimulus onset asynchrony. *Language and Speech*, 59(3), 339-352.
- Kousta, S. T., Vinson, D. P. & Vigliocco, G. (2009). Emotion words, regardless of polarity have a processing advantage over neutral words. *Cognition*, 112(3), 473-481.
- Kissler, J. & Koessler, S. (2011). Emotionally positive stimuli facilitate lexical decisions – an ERP study. *Biological Psychology*, 86(3), 254-264.
- Kuchinke, L., Jacobs, A. M., Grubich, G., Vo, M. L., Conrad, M. & Herrmann, M. (2005). Incidental effects of emotional valence in single word processing: an fMRI study. *NeuroImage*, 28(4), 1022-1032.
- LeDoux, J. E. (2000). Emotion Circuits in the Brain. *Annual Reviews of Neuroscience*, 23, 155-184.
- Liu, J., Fan, L., Jiang, J., Li, C., Tian, L., Zhang, X., & Feng, W. (2022a) Evidence for dynamic attentional bias toward positive emotion-laden words: A behavioral and electrophysiological study. *Frontiers in Psychology*, 13, 966774.
- Liu, J., Fan, L., Tian, L., Li, C. & Feng, W. (2022b). The neural mechanisms of explicit and implicit processing of Chinese emotion-label and emotion-laden words: evidence from emotional categorisation and emotional Stroop tasks, *Language, Cognition and Neuroscience*, 38(10), 1412-1429.
- Mergen, F. (2023). *Dil-Duygu-Beyin Bileşkesinde İkidillilik*. Akademisyen Yayınevi: Ankara.
- Mergen, F. & Kuruoğlu, G. (2019). Brain bases of non-word processing in bilinguals. *Psycholinguistics in a Modern World – 2019*. Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Internet Conference, Perekiaslav-Khmelnyskiy.
- Mergen, F. & Kuruoğlu, G. (2020). Lateralization of non-word processing in monolinguals. *Psycholinguistics in a Modern World – 2020*. Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference, Perekiaslav-Khmelnyskiy.
- Nemrodov, D., Yuval, H., Javitt, D. C. & Laciador, M. (2011). ERP evidence of interhemispheric independence in visual word recognition. *Brain and Language*, 118(3), 72-80.
- Palazova, M., Mantwill, K., Sommer, W. & Schacht, A. (2011). Are emotion effects in single words non-lexical? Evidence from event-related potentials. *Neuropsychologia*, 49(9), 2766-2775.

- Pavlenko, A. (2008). Emotion and emotion-laden words in the bilingual lexicon. *Bilingualism: Language and Cognition*, 11, 147–164.
- Schacht, A., & Sommer, W. (2009). Emotions in word and face processing: Early and late cortical responses. *Brain and Cognition*, 69(3), 538–550
- Seidenberg, M. S. (1995). Visual word recognition: An overview. J. L. Miller & P. D. Eimas (Ed.) içinde, *Speech, language, and communication* (pp. 137–179). Academic Press.
- Taylor, S. E. (1991). Asymmetrical effects of positive and negative events: The mobilization- minimization hypothesis. *Psychological Bulletin*, 110(1), 67-85.
- Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063.
- Wu, C., Zhang, J., & Yuan, Z. (2021a). Can Masked Emotion-Laden Words Prime Emotion-Label Words? An ERP Test on the Mediated Account. *Frontiers in Psychology*, 12, 721783: 1-7.
- Wu, C., Zhang, J., & Yuan, Z. (2021b). Exploring Affective Priming Effect of Emotion-Label Words and Emotion-Laden Words: An Event-Related Potential Study. *Brain Sciences*, 11(5), 553, 1-15
- Zhang, J., Wu, C., Meng, Y., & Yuan, Z. (2017). Different Neural Correlates of Emotion-Label Words and Emotion-Laden Words: An ERP Study. *Frontiers in Human Neurosciences*, 11(589), 1-9.

EK 1. Çalışmada Kullanılan Sözcükler

Olumlu Duygu Sözcükleri	Olumsuz Duygu Sözcükleri	Olumlu Duygu Yüklü Sözcükler	Olumsuz Duygu Yüklü Sözcükler	Uydurma Sözcükler
sevinç	üzüntü	tatil	dayak	gayı rugur keram tayreh
keyif	hüzün	servet	dedikodu	nükrâş kuttu toşnuh iktes
coşku	utanç	ziyafet	borç	mardıy verset hiyedi kezet
cesaret	umutsuzluk	sağlık	iftira	turkul hefar fereş şayık
neşe	suçluluk	şenlik	sömürü	mesla ferti hazim dafya
aşk	nefret	terfi	kabus	gornay nüzüh nakaz çutan
gurur	pişmanlık	hazine	kaza	müluz zalyın tahse çusul
güven	endişe	bereket	küfür	veseh niksit kered ribik
merak	tiksinme	fayda	gürültü	zarge cügne nezgib mıkıy
sadakat	şüphe	temizlik	zulüm	noşan maliz nırhıç şelat

